

't Stad
is van
iedereen.

De Stationsomgeving

De motor van de stad

Voorwoord

Het relaas van een afgewerkt plan? Neen, dat vindt u niet in deze brochure. Wat stellen we u dan wel voor? Een verhaal over stadsvernieuwing in een omgeving die voortdurend verandert! Aan de rand van de historische Antwerpse binnenstand werd aan het eind van de 19de eeuw het Centraal Station opgericht. Rond het station ontstond een nieuwe stadswijk met een bijzondere grandeur. Tot in de jaren zeventig was dit een chique en bruisende buurt.

Op het einde van de jaren '90 sloten enkele gerenommeerde bioscoopcomplexen in de wijk hun deuren. Dat was de directe aanleiding om voor de stationsomgeving een totaalvisie uit te werken, via projecten die de buurt deden heropleven. Zowat 10 jaar later viel dan de beslissing om het Centraal Station om te vormen en te laten aansluiten op het netwerk van internationale hogesnelheidstreinen. Dat was een unieke kans om de troef van deze wijk weer uit te spelen. Het station – en de stationsbuurt – wordt weer de motor van de stad.

De stad wil dit strategisch gelegen stukje Antwerpen uitbouwen tot een internationaal visitekaartje, en schenkt daarbij veel aandacht aan het bijzondere karakter van de omliggende wijken. Daarom speelde de stad een trekkersrol bij stadsvernieuwingsprojecten in dit gebied – een rol die de voorbije jaren gevoelig

groter werd. De grote uitdaging daarbij? Alle projecten op elkaar afstemmen, zodat deze gefragmenteerde omgeving uitgroeit tot een samenhangend centrumgebied met een hedendaagse grandeur.

Een goede samenwerking met overheden en privépartners is ontegensprekelijk een van de voorwaarden om de aanpak uit het ruimtelijk structuurplan Antwerpen uit te bouwen. Stadsvernieuwing in de stationsbuurt zou bovendien niet denkbaar zijn zonder de hulp en financiële steun van Vlaanderen, de federale overheid en Europa.

Zoals gezegd: vandaag laten we u niet kennis maken met een afgewerkt plan. Maar wél met een bijzonder inspirerend verhaal.

Ludo Van Campenhout

Schepen voor Stadsontwikkeling

September 2011

Maquette toekomstig Operaplein en Statiekwartier

Inhoudstafel

Voorwoord	p.1
Inhoudstafel.....	p.3
De Stationsomgeving	p.5
Geschiedenis	p.7
Projecten	p.13
Atheneumwijk	p.17
Op ontdekking in de Atheneumwijk	p.25
Statiekwartier	p.29
Op ontdekking in het Statiekwartier	p.41
Kievitwijk - Diamantwijk	p.45
Op ontdekking in de Kievitwijk - Diamant	p.51
Stadsontwikkeling voor en tijdens de werken.....	p.53
Meer weten? Zin om op stap te gaan?.....	p.56
Colofon.....	p.57

De Stationsomgeving

De motor van de stad

De stationsomgeving is een ‘verknoot’ gebied. Dagelijks zijn er duizenden mensen die toekomen, vertrekken of passeren. Verschillende soorten vervoer komen hier samen, kruisen elkaar of sluiten op elkaar aan.

Nog een belangrijke troef voor de stationsomgeving? De sterke concentratie van en de grote variatie aan functies. Nergens in de stad vindt u zo veel hotels, kantoren, horecazaken, winkels, toeristische en culturele attracties zo dicht bij elkaar. De stad bouwt logischerwijs dan ook voort op deze troeven. Onze ambities zijn niet gering:

- **Een poort tot de stad** | de stationsomgeving versterken als een representatieve ruimte en een hoogdynamisch onthaal voor de stad.
- **Een openbaarvervoersknooppunt** | het verkeer reorganiseren tot een helder functionerend knooppunt voor openbaar vervoer én auto's.
- **Het kloppend hart van de stad** | de stationsomgeving moet meer zijn dan een gebied waar je toevallig langskomt. Door de aansluiting tussen de stedelijke activiteiten te versterken, wordt de buurt een bestemming op zich.
- **Een aangename woonomgeving** | bovenal moet de stationsbuurt een stadsdeel zijn waar het prettig wonen is. We blijven inzetten op de karaktervolle wijken.

Geschiedenis

In het schootsveld

Tot in de 19de eeuw lag het gebied van de stationswijk buiten de vesten. Het was voornamelijk landbouwgebied. De wijk bevond zich in het ‘schootsveld’: om strategische redenen was bebouwing er niet toegelaten. De Turnhoutsebaan was een belangrijke invalsweg tot de stad.

De geboorte van een nieuwe wijk

Wanneer begint dan de echte geschiedschrijving van deze omgeving? In 1836, met een eerste spoorlijn en het houten stationsgebouwtje ‘Borgerhout’ ter hoogte van het huidige Astridplein. Naast het toenmalige station werd in 1843 een park aangelegd, de basis van de Zoo zoals we die vandaag kennen. Samen met de sloop van de Spaanse omwalling, ter hoogte van de huidige Leien, tussen 1859 en 1869 ontstond een nieuw stadsdeel, aansluitend op de huidige binnenstad.

De stationskathedraal

Aan het einde van de 19de eeuw nam het treinverkeer toe en dat hinderde het verkeer op de Turnhoutsebaan. Daarom werd besloten om een ringspoor te bouwen om de nieuwe stad heen. Het nieuwe Centraal Station (bekend als ‘Old Lady’ of ‘de Middenstatie’) werd georganiseerd als een kopstation. De doorlopende spoorlijn en het houten stationsgebouw verdwenen. Er werd

een stalen perronoverkapping opgericht van 43 meter hoog, 186 meter lang en 66 meter breed. Die bood ruimte aan 10 sporen (ontwerp: ingenieur Clement van Bogaert). Het stationsgebouw zelf (ontwerp: Louis De La Censerie) is gebouwd in een eclectische stijl en geïnspireerd op het stationsgebouw van Luzerne en het Pantheon in Rome. De grote koepel in de centrale stationshal is 75 meter hoog. Het gebouw opende in 1905.

Een voornaam en florerend statiekwartier

De bloei van het openbaar vervoer maakte deze plek zeer aantrekkelijk. De omgeving van het station werd dé plaats voor handelaars en nieuwe burgerij. Vele chique handelszaken vestigden zich hier. Het was ook een voorname uitgaansbuurt. De wijk was bezaaid met theaters, bioscopen, stijlvolle dancings en horekazaken. Prestigieuze instellingen als de dierentuin en de opera gaven de stationsbuurt nog meer cachet.

Centrum voor diamanthandel

Diamantbewerkers, die meestal elders hun werkplaatsen hadden, begonnen met diamanthandelaars af te spreken in de vele cafés rond het station. Die waren veilig en nabij voor hen. De Antwerpse stationsbuurt ontpopte zich eind 19de - begin 20ste eeuw tot een echte diamantwijk. In 1886 werd in een van deze cafés de ‘Diamantclub van Antwerpen’ opgericht. Het was de allereerste diamantbeurs, waar leden hun zaken veilig konden afhandelen. In 1892 kreeg ‘de Club’ een eigen gebouw in de Pelikaanstraat. In 1922 werd de ‘Beurs voor Diamanthandel’ opgericht, een prestigieus gebouw in de Pelikaanstraat dat vandaag nog gebruikt wordt. In de jaren 1960-1970 werden deze gebouwen doorgetrokken tot in de Hoveniersstraat, waar het centrum van de groothandel in diamant werd uitgebouwd.

Teloorgang

In de jaren '70 werd de auto belangrijker dan het openbaar vervoer. En de buurt verloor haar glans. Verschillende zaken verhuisden naar de stadsrand en de buurteconomie verzwakte. ‘Koning Auto’ eiste zijn dominante plek op. Junks, drugsdealers, straathoertjes, lawaaierige handelszaken, neonverlichting en verkrotte panden gaven de stationsomgeving een slecht imago. Eind 1993 verdween het laatste icoon uit de uitgaansbuurt: cinema REX.

Diamantslijpers aan het werk

*De Permeke bibliotheek,
één van de eerste impulsprojecten in de Athenemumwijk*

Uitbreiding en internationalisering

De NMBS besliste in 1989 dat Antwerpen-Centraal een belangrijke halte zou worden op de toekomstige hogesnelheidslijn tussen de nationale luchthaven en Nederland. Gevolg? Het kopstation moest een doorgaand station worden, met verhoogde reizigerscapaciteit. In 1998 startten de werken aan de ondergrondse noord-zuidverbinding. Ook kwam er een extra stationstoegang aan de zuidzijde van de perrons. En daarmee kwamen de Diamantwijk en de Kievitwijk, vroeger de achterkant van het Centraal Station, plots op het voorplan te staan.

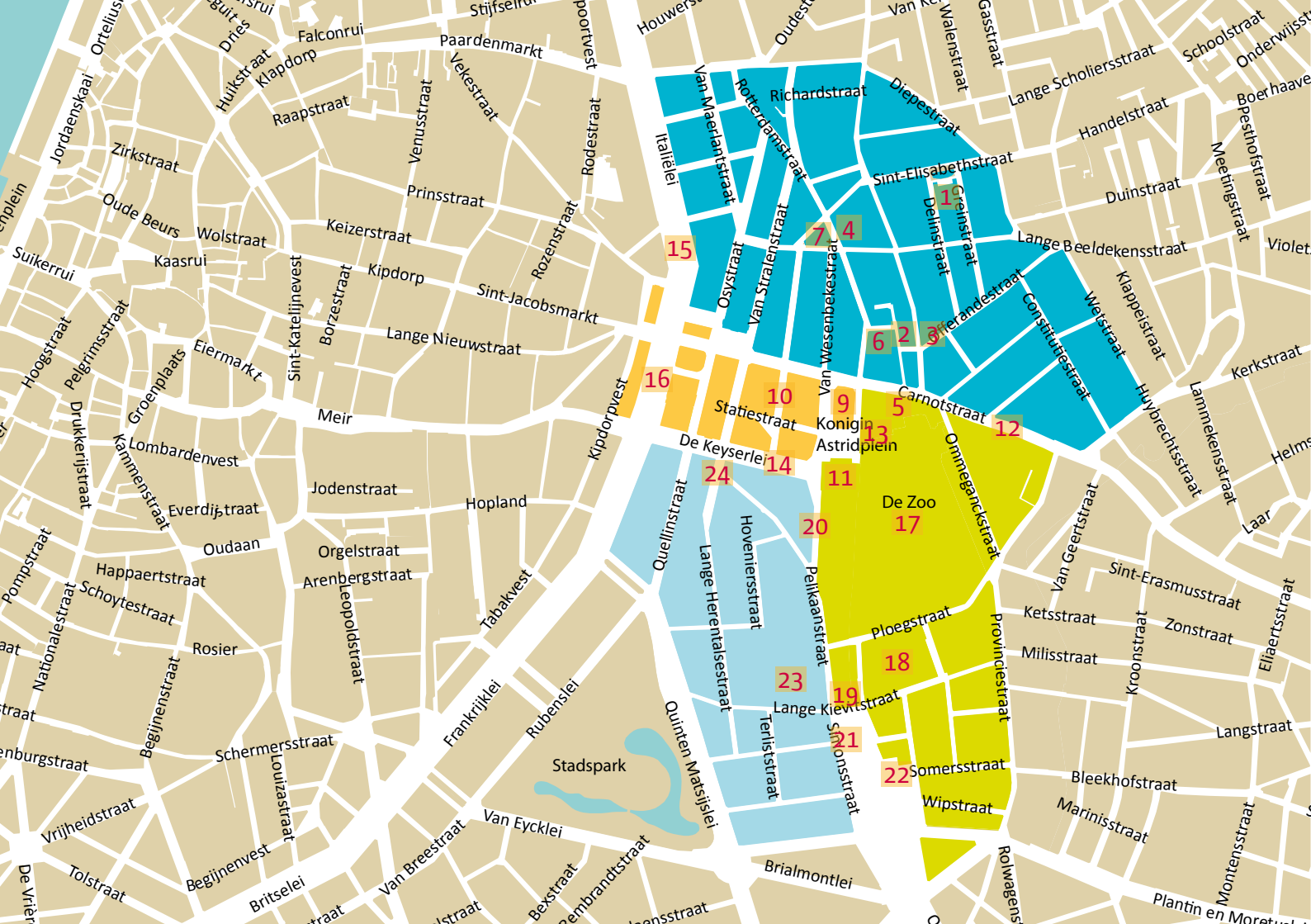
Fase één: waardevolle kansen en impulsen

Sinds de jaren '90 speelt de stad een voortrekkersrol om het negatieve imago van de stationsomgeving te keren. In een eerste fase lag de nadruk op de herinrichting van het publiek domein: straten werden opnieuw aangelegd en pleintjes geherwaardeerd. 'Impulsprojecten', zoals de Permekebibliotheek, deden de buurt heropleven en oefenden aantrekkingskracht uit op de andere handelaars en bewoners. De stad trachtte op die manier nieuwe bezoekers en investeerders aan te trekken. De meeste van deze projecten liggen in de Atheneumwijk.

Fase twee: het projectgebied wordt groter

In 2006 werd het strategisch Ruimtelijk Structuurplan Antwerpen (s-RSA) goedgekeurd als toekomstbeeld voor de stad. De stationsomgeving wordt in dat plan een deel van 'de harde ruggengraat van de stad' genoemd, een gebied waarin de stad een actief beleid wil voeren. Op basis van het s-RSA komen er programma's met projecten voor het Eilandje, de kaaien, de binnenstad, het Zuid en ook de stationsomgeving.

In het gebied 'Omgeving Centraal Station' selecteerde de stad twee strategische projecten: project Centrum Stationsomgeving en project Diamantwijk - Kievitwijk. Het werkgebied Atheneumbuurt wordt zo behoorlijk verruimd. In deze uitgebreide contour werkt de stad vandaag voort.

Projecten

Atheneumwijk

- 1 Bedrijvencentrum NOA
- 2 Designcenter De Winkelhaak
- 3 Paris XL
- 4 Bibliotheek Permeke
- 5 Culturencentrum Atlas
- 6 Woonproject Schaafstraat - Residentie Arboretum
- 7 De Coninckplein en omgeving
- 8 Diverse bouwprojecten rond het De Coninckplein

Diamantwijk - Kievitwijk

- 18 Kievit Fase I
- 19 Kievitplein en omgeving
- 20 Pelikaanstraat – Simonsstraat – Mercatorstraat
- 21 Spoorwegberm
- 22 Kievit Fase II
- 23 Site Pelikaan
- 24 Vestingstraat – Appelmansstraat

Deze projecten werden door de stad opgestart, tenzij het anders vermeld wordt in de volgende projectomschrijvingen.

Statiekwartier

- 9 Koningin Astridplein
- 10 Statiestraat – Breydelstraat – Gemeentestraat
- 11 Centraal Station
- 12 Carnotstraat
- 13 Koningin Elisabethzaal, filharmonie en congrescentrum
- 14 De Keyserlei
- 15 Leien-Noord
- 16 Operaplein-Rooseveltplaats
- 17 Zoo Antwerpen

Atheneumwijk

De Atheneumwijk, om en rond het De Coninckplein en het Koninklijk Atheneum, was tot 1980 het uitgaanscentrum bij uitstek. Maar door overlast, leegstand en verkrotting kreeg de buurt een negatief imago.

De stad pakte deze buurt in de loop van de jaren '90 doelgericht aan. De politie trad strenger op. Daarnaast gaf de stad gericht nieuwe impulsen, via de zogenoemde impulsprojecten. Verschillende panden, straten en pleinen kregen een facelift. Zo werd de economische en de sociale relaties in dit gebied nieuw leven ingeblazen.

1 Bedrijvencentrum Noa

In een leegstaand 19de-eeuws schoolgebouw in de Sint-Elisabethstraat werd in 1995 het bedrijvencentrum NoordOost Antwerpen (NOA) opgericht. Op het pleintje voor NOA kwam er een nieuw metrostation. Niet alleen de overheid, ook een aantal bedrijven en vzw's stapten mee in de nv NOA. Het was een eerste succesvolle samenwerking tussen overheid en privé in deze buurt.

Wat is NOA vandaag? Een bedrijfsontwikkelaar die de economische bedrijvigheid versterkt, de lokale werkloosheid bestrijdt en bedrijfsinitiatieven ontwikkelt die de wijk doen

herleven. Hier kunnen projecten met een minimum aan investeringen opstarten, waarna ze op eigen vleugels uitgroeien tot rendabele ondernemingen.

Gerealiseerd in 1996

2 Designcenter De Winkelhaak

Designcenter De Winkelhaak is een knap staaltje van hedendaagse architectuur. Het werd gerealiseerd met fondsen van Europa, de Vlaamse Gemeenschap, de Stad Antwerpen en privé- investeerders.

Het Designcenter bevindt zich op de hoek van de Dambrugge straat en de Korte Winkelhaakstraat. Het is in de eerste plaats een bedrijvencentrum voor zelfstandige ontwerpers. In de 18 kantoren werken ontwerpers die zich bezig houden met productontwikkeling, architectuur, grafische communicatie en multimedia. Voorts beschikt Designcenter De Winkelhaak over een exporuite. Daar vinden regelmatig businessevents plaats, naast tentoonstellingen, workshops, seminars en andere professionele activiteiten.

U kunt in De Winkelhaak ook terecht voor consultancy. Het center begeleidt en coacht zelfstandige ontwerpers en creatieve onder-

Bibliotheek Permeke

nemers als het gaat over promotie, ondernemerschap, selectie en rekrutering, en designmanagement. In september 2002 werd het gebouw officieel in gebruik genomen.

Gerealiseerd in 2002 | AG Stadsplanning Antwerpen

3 Paris XL

Om de economische heropleving op gang te trekken heeft de buurt nood aan goede voorbeelden van renovatie en economische invulling. Een van deze voorbeelden is het gebouw Paris XL, recht tegenover het Designcentrum: een prestigieus hoekpand met een optimale zichtbaarheid vanuit de Carnotstraat.

De focus ligt niet alleen op de commerciële invulling van de showroom. Het is een proefproject rond wonen en werken boven winkels in de Offerandestraat.

Gerealiseerd in 2002 | Stad Antwerpen

4 Bibliotheek Permeke

Het Permekegebouw aan het De Coninckplein dateert uit de jaren '20. In december 1997 kocht de stad de voormalige Ford-garage 'Permeke' aan. In deze site kreeg het stadskantoor voor Antwerpen-Noord zijn stek, naast de centrale openbare bibliotheek van de stad. De site bood ook kansen voor andere 'impulsprojecten' in de buurt.

Permeke is een bruisende plek waar u kunt lezen, leren, uitwisselen, samenwerken en genieten. Het is een ontmoetingsplek voor jong en oud, voor mensen uit de buurt, voor alle Antwerpenaren en voor mensen van ver buiten de stad. De ontwerpers maakten van de garage een verlengstuk van het De Coninckplein. Ze omringden de nieuwe bibliotheek met een leescafé, een stadskantoor, een auditorium met vergaderlokalen en ontmoetingsplekken.

In de nieuwe bibliotheek zijn de collecties klantvriendelijk opgesteld in wandelzones die ongemerkt in elkaar overvloeien. Toepassingen zoals selfcheck en betaalautomaten maken de wachttijden aan de balie aanzienlijk korter. Maar ondanks die technologie blijft persoonlijke dienstverlening de topprioriteit, ook in Permeke.

Dit project kwam tot stand met steun van de Europese Unie.

Gerealiseerd in 2005 | AG Stadsplanning Antwerpen

5 Cultuurencentrum Atlas

Veduko was een bekende meubelzaak in de Carnotstraat, die uit twee handelspanden bestond. In de zomer van 2004 werd een van de twee panden gesloopt. Op die plek staat vandaag het Atlas-gebouw.

Atlas is het trefpunt voor inburgering en diversiteit. In Atlas zitten alle overheidsdiensten samen die werken aan gelijke kansen, Nederlandse taallessen en inburgering. Het geeft de burgers een uniek aanspreekpunt. Meer zelfs: Atlas wil een open huis zijn, waar iedereen kan binnenlopen.

In Atlas kunt u terecht voor informatie en documentatie. Atlas organiseert ook tentoonstellingen, cursussen en debatten over samenleven in diversiteit. Of u neemt er deel aan een 'stadsklap', een ontmoeting met nieuwkomers. Of spring gewoon eens binnen en neem een kijkje in de tentoonstellingsruimte op de gelijkvloerse verdieping.

Gerealiseerd in 2005

6 Woonproject Schaafstraat - Residentie Arboretum

Vlakbij Paris XL en Designcenter De Winkelhaak kocht de stad Antwerpen 18 prostitutiepanden. Dat was de start van het Woonproject Schaafstraat - Residentie Arboretum. Het project strekt zich uit over de Schaafstraat, de Van Schoonhovenstraat en de Lange Winkelhaakstraat. De woning liggen strategisch, vlakbij het Centraal Station en de Rooseveltplaats, knooppunten van het openbaar vervoer.

Het ontwerp brengt licht, lucht en groene ruimte in de donkere omgeving van de Schaafstraat. De 14 woningen zijn ondergebracht in een volume met minimale diepte. Op die manier ontstaat er een maximaal grote binnentuin. Meer dan de helft van het bouwblok wordt binnentuin: een radicale breuk met het verleden, toen de ruimte volledig volgebouwd was.

De stad bouwde hier woningen voor de middenklasse. Het is de introductie van het thema 'kwalitatief stedelijk wonen' én een stevige ondersteuning voor de wijk. 'Een plek waar het prettig is om te wonen', zo'n imago heeft een positieve invloed op de volledige buurt.

Gerealiseerd in 2009 | AG VESPA

7 De Coninckplein en omgeving

In het hart van de stationsomgeving ligt het De Coninckplein. Op dit driehoekig plein vonden de afgelopen 50 jaar allerlei kermissen, feesten en happenings plaats. En die oorspronkelijke functie werd op een eigentijdse wijze bewaard in het nieuwe ontwerp: een houten podium, sfeerverlichting, granieten zitbanken en een basketbalveld.

De heraanleg hield rekening met het multifunctioneel gebruik van het plein, dat een tramhalte heeft, maar ook een basketveld, zitbanken en fietsparkings. Het blijft ook toegankelijk voor buurt evenementen, zoals muziek in de wijk, marktjes en bijzondere evenementen zoals de pianomathon. Het plein is grotendeels autovrij. Dat verbetert de toegankelijkheid. De horecazaken die aan het plein grenzen, kunnen er nu op aansluiten. Het plein vloeit over in het Permekecomplex, waar de bibliotheek gehuisvest is.

Maar ook de straten die op het plein uitkomen kregen een opknapbeurt in 2003. In de Dambruggestraat, Lange Beeldekenstraat, Muizenstraat, Van Schoonhovenstraat en Van Wesenbekerstraat werd alle werken uitgevoerd in

duurzame materialen met oog voor groen, aansluiting met het plein, de bevordering van langzaam verkeer, veiligheid en buurtbetrokkenheid.

Gerealiseerd in 2003 en 2011 | AG Stadsplanning Antwerpen

8 Diverse bouwprojecten

In de Pijlstraat, Lange Beeldekenstraat, Spoorstraat, Rotterdamstraat en enkele hoekpanden op het De Coninckplein realiseert AG VESPA bouwprojecten. AG VESPA koopt onder meer leegstaande of verkommerde panden op. Na renovatie verkoopt AG VESPA die opnieuw op de private markt. Doel? Verloederde panden wegwerken, betaalbare woningen bouwen en de kwaliteit van het woningaanbod in de stad verhogen.

Gerealiseerd van 2003 tot op heden | AG VESPA

Op ontdekking in de Atheneumwijk

In de atheneumwijk valt heel wat te ontdekken. Op het pleintje aan de centrale bibliotheek Permeke is altijd wel iets te beleven. Wandel door de Van Wesenbekestraat en U waant zich in hartje China.

Zeker doen!

De Coninckplein | Van maart tot oktober organiseert de bib elke derde zondag van de maand een strip- en boekenplein op het De Coninckplein. Hier kunt u heerlijk snuisteren tussen de talrijke boekenstandjes. In de lente vindt de Pianomathon plaats en zowat elk zomerweekend krijgt u er een muziekconcert voorgeschoteld.

Zwart van 't Volk | Of wat dacht u van een ontdekkingsreis door de gekleurde geschiedenis van 't Stad. Volg de podcast-gids op de stadswandeling over nieuwe migranten in Antwerpen. U downloadt de gids op www.zwartvantvolk.be.

Chinees Nieuwjaar | Ook bekend als het Lentefestival, de belangrijkste van de Chinese feestdagen. Het is een fascinerende gebeurtenis die traditioneel gevierd wordt met drakendansen, muziek en vuurwerk. Het Chinees Nieuwjaar vindt plaats in januari of februari.

De Van Wesenbekestraat | Niet te missen: de Chinese poort. Wandel door de poort en snuif alle geuren van de oosterse wereld op. Een heerlijke ervaring voor alle zintuigen.

De Criée | Iedere vlees- of wildliefhebber moet beslist een bezoekje brengen aan 'de Criée'. Nergens in België vindt u zo'n uitgebreide keuze vleesproducten van topkwaliteit. Wie voor het oude pand staat, tussen de Chinese restaurants en warenhuizen van de Van Wesenbekestraat, zou nooit vermoeden dat er een culinair paradijs achter de gevel schuil gaat. De winkel heeft ook een ingang in de Van Schoonhovenstraat.

Wist u dat...

...er meer dan 140 nationaliteiten in deze buurt wonen? Vooral de Chinese straat springt in het oog, met haar typische winkels en authentieke restaurants.

...het De Coninckplein werd aangelegd aan de rand van de Spaanse vesting en vroeger Solvijsplein werd genoemd? De commissie Gerrits koos in deze buurt voor straatnamen van vrijheidsstrijders, en op 22 maart 1869 werd het plein herdoopt naar Pieter De Coninck. Hij stond samen met Jan Breydel aan de basis van de volksopstand die leidde tot de Guldensporenslag.

...de eigenaar van de oude Ford-garage, Oscar Permeke, een neef was van de schilder Constant Permeke?

In 2007 sierden de olifanten van de Zuid-Afrikaanse kunstenaar Andries Botha het Koningin Astridplein aan de ingang van het Centraal Station en de Zoo.

Statiekwartier

Dit gebied ligt tussen het centraal station en de leien. Het is een van de belangrijkste en drukste verkeersknooppunten van Antwerpen.

Aan de ene kant lopen de Leien van zuid naar noord, aan de andere kant dringt de oost-west-as diep binnen in de hele wijk. De Stad wil dit gebied omvormen tot een gebied waar het prettig is om te wonen, en dat de link vormt tussen station en binnenstad.

Het Statiekwartier is ook de draaischijf tussen verplaatsingen met trein, tram, bus, auto of fiets. De stad werkt hier aan een aangepaste omgeving voor fietsers en voetgangers.

9 Koningin Astridplein

Door de renovatie van het monumentale stationsgebouw en de transformatie van Antwerpen-Centraal onderging het Koningin Astridplein een ware metamorfose - zowel bovengronds als ondergronds. Op niveau -1 vindt u een 'kiss and ride'-zone. U parkeert er 10 minuten gratis om vrienden en familie veilig af te zetten. Voor het ontwerp tekende de Spaanse architect en pleinontwerper Jordi Farrando.

Gerealiseerd in 2006 | Project van NMBS-Holding

10 Statiestraat – Breydelstraat - Gemeentestraat

De heraanleg van de Statiestraat en de Breydelstraat in 1995 was de eerste stap naar een verkeersluwe stationsomgeving. De stad legde het verkeer aan banden en creëerde een promenadegevoel.

De aanpalende Gemeentestraat werd in 2008 heraangelegd volgens de richtlijnen uit het plan 'Hart van Antwerpen'. Door de vrije bedding aan de zuidkant van de straat bereiken bussen en trams vlot de perrons op het Koningin Astridplein. Het plan stelde ook eenrichtingsverkeer voor. Maar om de omliggende woonwijken niet te veel te belasten, kwam er toch verkeer in beide richtingen. De zones worden gescheiden door een smalle groenstrook.

Tegelijkertijd werd het kruispunt Gemeentestraat – Frankrijklei gereorganiseerd, na de verwijdering van de 'tijdelijke' ijzeren brug die er uiteindelijk toch meer dan 30 jaar heeft gestaan.

Gerealiseerd in 1995 en 2008 | Stad Antwerpen

Nieuwe stationstoegang aan het Kievitplein

11 Centraal Station

Begin jaren '90 werd beslist dat de hogesnelheidstrein in het hart van de stad zou stoppen. Dankzij de noord-zuidverbinding kunnen treinen nu rechtstreeks onder de stad sporen en is het Centraal Station niet langer een eindhalte.

De treinen uit het zuiden, die naar het noorden van Antwerpen sporen, duiken aan de Lange Leemstraat onder de grond. Ze stoppen ondergronds in Antwerpen-Centraal en komen dan ter hoogte van het Damplein weer boven de grond. Deze verbinding is ongeveer 4 kilometer lang. Het Centraal Station is door deze investering een halteplaats geworden voor de internationale hogesnelheidstreinen tussen België en Nederland.

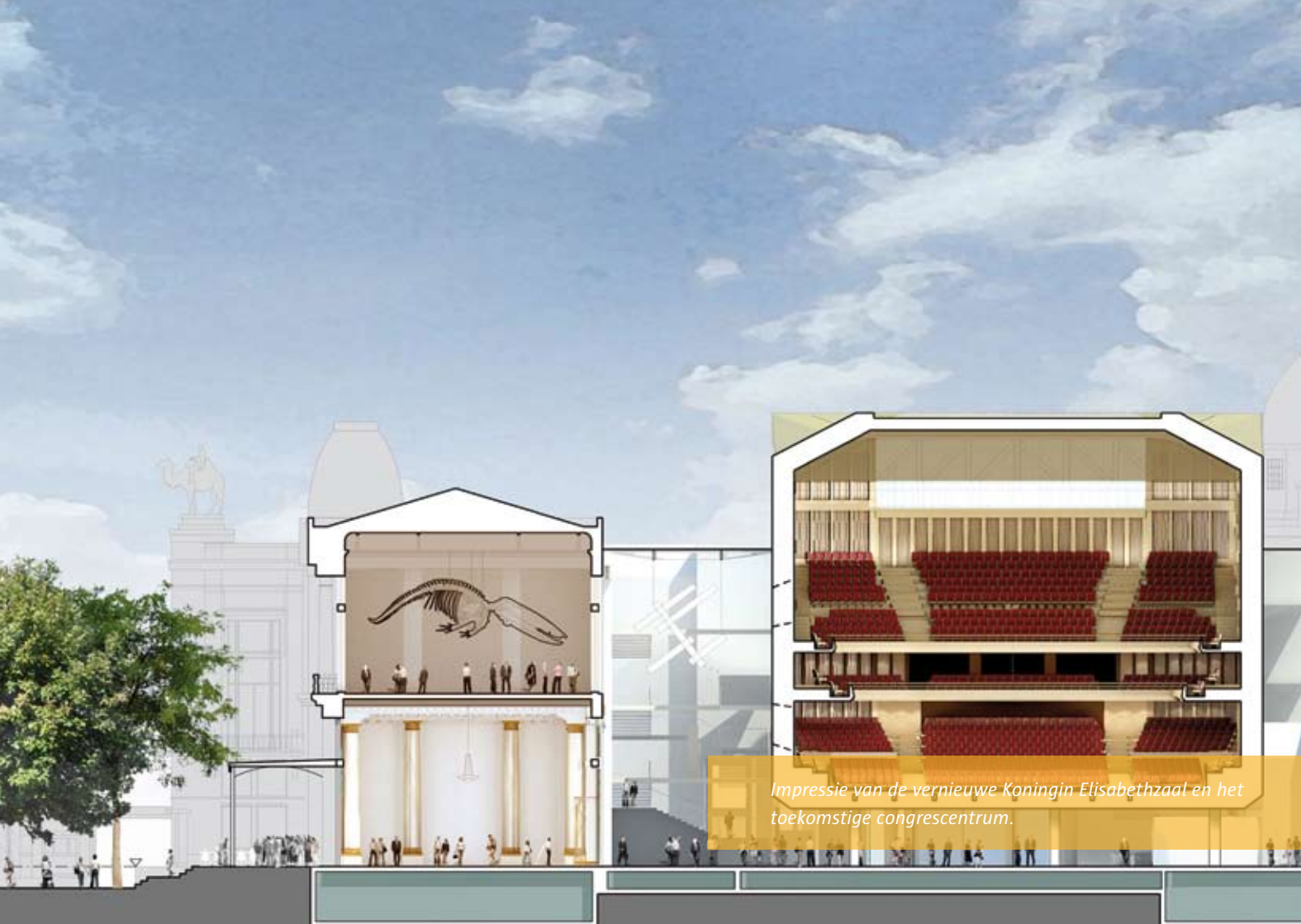
De NMBS heeft het stationsgebouw prachtig gerenoveerd en vernieuwd. Het heeft nu vier niveaus en veertien sporen. De galerij op de gelijkvloerse verdieping sluit aan op de Pelikaanstraat en de Lange Kievitstraat. Hier kregen een zestigtal winkels een plekje. Ook het monumentale gebouw aan het Koningin Astridplein werd zeer grondig gerenoveerd.

Ter hoogte van de Lange Kievitstraat kreeg Antwerpen-Centraal in 2009 een nieuwe stationstoegang. Deze toegang is mogelijk door de verlenging van de perrons en de uitbreiding van de capaciteit van het Centraal Station.

Architect Jacques Voncke maakte ook hier gebruik van een atrium, of ondergrondse stationshal. Er is niet alleen veel licht, maar ook voldoende lucht. Ondergronds vormt het atrium de draaischijf voor vertrekkende en aankomende reizigers. Het bovengrondse niveau bundelt de stationsactiviteiten. Onder en rond het nieuwe stationsgebouw zijn er fietsstallingen en een parkeergarage voor 600 wagens.

Tussen 2006 en 2009 werd de monumentale spoorwegberm gerestaureerd tussen Antwerpen-Centraal en Berchem. Samen met die heraanleg kregen ook de aanpalende straten een heel nieuw cachet.

Gerealiseerd in 2009 | Project NMBS-Holding

12 Carnotstraat

De Carnotstraat werkt als hoofdstraat tussen de verschillende aangrenzende wijken. Maar tot voor kort leek ze één grote asfaltvlakke voor autoverkeer, bussen en trams. Handelszaken verlieten de straat; voetgangers en fietsers vonden het er zeer onaangenaam.

In 2011 werd de straat heringericht. Doel? Een beter evenwicht vinden tussen verkeer en wonen. Vandaag is de Carnotstraat opnieuw een leefbare straat, die aantrekkelijk is voor handelszaken en cliënteel. Ze is goed bereikbaar voor voetgangers, fietsers, openbaar vervoer en auto's.

Na de renovatie van de Koningin Elisabethzaal zal die zaal ook bereikbaar zijn via de Carnotstraat. De Carnotstraat sluit optimaal aan op het knooppunt Astridplein – Franklin Rooseveltplaats – Operaplein. Zo fungeert de straat als volwaardige 'poort' tot de stationsomgeving. Dit project kwam tot stand met de steun van het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO).

Gerealiseerd in 2011 | Stad Antwerpen

13 Koningin Elisabethzaal, filharmonie en congrescentrum

Het plan? De Koningin Elisabethzaal omvormen tot een van de beste concertzalen van België. De zaal wordt ook de thuishaven voor de Koninklijke Filharmonie. En ze wordt ook groter. Nu er enkele panden in de Carnotstraat aan toegevoegd worden, is de infrastructuur geschikt voor congressen tot 2.000 personen.

Het nieuwe complex is een van de belangrijke impulsprojecten voor de opwaardering van de stationsomgeving. Ook de ingang van de Zoo wordt vernieuwd. De Britse architectengroep Simpson Architects staat in voor het ontwerp van beide projecten.

Mogelijke start werken einde 2012 | Een project van KMDA en en de Vlaamse overheid

Impressie van de hernieuwde De Keyserlei

Impressie van het toekomstige Operaplein

14 De Keyserlei

De De Keyserlei is de belangrijkste verbinding tussen het Centraal Station en de historische binnenstad. Ze wordt geflankeerd door winkels en horeca. Daarom krijgt deze straat na de heraanleg een autoluw karakter, met veel ruimte voor voetgangers en terrasjes.

Deze renovatie hangt sterk samen met het project Operaplein - Rooseveltplaats. Daarom koos de stad voor beide projecten dezelfde ontwerper, de Spaanse architect Manuel de Solà Morales. De De Keyserlei behoudt ook een belangrijke rol voor het openbaar vervoer, zodat het Centraal Station optimaal bereikbaar blijft.

Start werken najaar 2011 | AG Stadsplanning

15 Leien-Noord

Het zuidelijk deel van de Leien is heraangelegd. En de plannen voor de renovatie en herwaardering van het noordelijk deel van de Leien, aansluitend op het Operaplein en de Franklin Rooseveltplaats, zijn klaar. Ook hier zorgt de ingrijpende opknappbeurt voor vrije trambanen, aparte fiets- en voetpaden en een doordachte inrichting van het doorgaand en lokaal verkeer. Een nieuwe tramlijn verbindt het zuidelijk deel van de Leien, via het noordelijk deel, met het noorden van de stad en Ekeren.

Start werken 2013 | Een project van BAM en het Vlaamse Gewest, in samenwerking met AG Stadsplanning

16 Operaplein - Rooseveltplaats

Aan het einde van de 19de eeuw was de Franklin Rooseveltplaats de 'place m'as-tu vu' voor de nieuwe rijke burgerij. Vandaag is dit plein vooral een op- en overstapplaats voor tram- en busgebruikers. De Leien vormen de grootste verkeersader dwars doorheen de stad. Ze veroorzaken een diepe kloof tussen de stationsomgeving en de historische binnenstad.

De uitdaging? Hier een kwaliteitsvolle publieke ruimte van maken. De gerenommeerde Spaanse ontwerper Manuel de Solà Morales werkte een oplossing op maat uit, op vraag van de Vlaamse overheid en de stad.

De stad wil met dit project een stukje openbare ruimte teruggeven aan de Antwerpenaar. Door de Leien te ondertunnelen ter hoogte van het Operagebouw. Het openbaar vervoer op en rond de Franklin Rooseveltplaats wordt beter georganiseerd, zodat het plein meer ruimte en rust biedt. Ook voor de omliggende handelszaken betekent dit een belangrijke impuls.

Start werken 2014 | Een project van BAM en het Vlaamse Gewest, in samenwerking met AG Stadsplanning

*Eerste ideeën toekomstig Kioskplein,
een vrij toegankelijke ruimte in de tuin van de Antwerpse Zoo*

17 Zoo Antwerpen

De Antwerpse Zoo ondergaat de volgende jaren een van de belangrijkste transformaties in zijn geschiedenis. Doelstelling? De aanwezigheid en de herkenbaarheid van de Zoo in de stad vergroten. Er komt een nieuw 'kioskplein', als toegang tot de Zoo én als vrij toegankelijke ruimte. Het plein zal onmiddellijk aansluiten bij de Koningin Elisabethzaal en bij het Koningin Astridplein.

Het kioskplein geeft de Koningin Elisabethzaal en de bijhorende zalen een tuin en terras met extra uitbatingmogelijkheden. Een zalig stukje stad om te genieten van een echt buitengevoel.

Start werken 2012 | Project van KMDA

Op ontdekking in het Statiekwartier

Zeker doen!

Het Centraal Station | Via de nieuwe ingang en de vele winkeltjes loopt u zo door tot in het historische gebouw aan het Koningin Astridplein. Een bezoek meer dan waard, ook al bent u niet meteen van plan om de trein te nemen.

Aquatopia | Licht aan de andere kant van het Koningin Astridplein. Aquatopia is veel meer dan alleen maar een aquarium. U ontdekt er meer dan 10.000 vissen en reptielen in hun natuurlijke leefomgeving.

De Zoo | Vlak naast het station ligt de Zoo van Antwerpen. Een van de mooiste en oudste dierentuinen van Europa. De meeste gebouwen zijn in hun oorspronkelijke glorie hersteld. En toch zijn de dierenverblijven helemaal mee met hun tijd!

De Vlaamse Opera | Aan het - what's in a name?- toekomstige Operaplein vindt u de Vlaamse Opera. Het gebouw dateert van het eind van de 19de eeuw, en werd ontworpen door Alexis Van Mechelen en Emiel Van Averbek. De Vlaamse Opera kwam er onder impuls van componist Peter Benoit en onder druk van Vlaamsgezinde Antwerpenaren.

Wist u dat...

... u 188 bussen per uur kunt nemen op de Rooseveltplaats? Bus 410 rijdt het verst, tot in Turnhout.

... u 3,48 km non-stop kunt shoppen, zodra het Operaplein er is? In een rechte lijn van het Centraal Station tot aan de Groenplaats.

... in 1895 de hoofdingang van de Antwerpse Zoo aan de Carnotstraat lag?

... de eerste verzameling van de Antwerpse Zoo vooral uit opgezette dieren bestond? Die werd geleidelijk aangevuld met échte dieren. In een rondzendbrief aan de Antwerpse rederijen vroeg de Zoo aan de kapiteins om vreemde dieren mee te brengen van hun reizen. Dat verzoek werd zo gretig beantwoord, dat er jaarlijks zelfs dierenveilingen werden gehouden in de dierentuin - met telkens een flinke winst.

... de eerste officiële naam van de Rooseveltplaats 'Victorieplaats' was? Die naam verwijst naar 'De Franse Furie' uit 1583, toen de Antwerpenaren de troepen van hertog François d'Alençon in de pan hakten. Om deze bloederige gebeurtenis te herdenken, kreeg het plein in 1867 de naam Victorieplaats.

... op de voorgevel van het station vroeger een standbeeld van de koning stond? Maar de bevolking was niet bijzonder koningsgezind. Regelmatig werd dan ook gelachen dat Antwerpen er nog 'ne kemel' bijhad. Want bij de toegangspoort van de Zoo naast het station stond (en staat nog altijd) een bronzen kameel.

Het straatbeeld in de Kievitwijk heeft een ware metamorfose ondergaan. Op verschillende gevels doorheen de wijk kan u het werk van Richard Woods ontdekken. De Britse kunstenaar liet zich inspireren door de talrijke motieven van bakstenen die doorheen de wijk te vinden zijn. Ze vertegenwoordigen de variatie aan identiteiten die er samenkomt én de persoonlijke keuzes van mensen om hun identiteit te weerspiegelen in het huis dat ze bewonen.

De zoo breekt uit: de kunstmatige rotswand en hangende tuin aan de achtergevel van de Zoo.

Kievitwijk - Diamantwijk

Het kievitstation is vandaag een halte op de hogesnelheidslijn tussen Brussel en Amsterdam. Dat geeft heel wat nieuwe kansen aan deze voormalige achterzijde-van-het-station.

In deze wijken is ook nog veel grond beschikbaar voor projecten in de komende jaren. Daarbij staat het evenwicht tussen wonen en werken altijd centraal.

18 Kievit Fase I

De vernieuwing van het Centraal Station en de nieuwe stationstoegang gaf het startschot aan de stadsontwikkeling in de Kievitwijk. De wijk ligt vlak bij het stadscentrum, is uitstekend bereikbaar en telt verschillende toeristische trekpleisters in de directe omgeving.

Via een wedstrijdprocedure bestelde de NMBS een stedenbouwkundig plan bij het Nederlandse bureau MVRDV. Het plan bevatte hoogbouw met kantoorruimtes, woningen en publieke functies. Maar de projectontwikkelaar wijzigde woon- en publieke voorzieningen ten voordele van hotel- en kantoorfuncties. Dat lokte protest uit bij buurtbewoners. Daarom maakte het stadsbestuur bij de aanpak van project Kievit fase II andere keuzes (zie verder). Kievit fase I is volledig gerealiseerd.

Gerealiseerd in 2007 | Private ontwikkelaar

19 Kievitplein en omgeving

Met de nieuwe, grootse stationstoegang aan het Kievitplein verliest de wijk zijn imago van 'achterkant van het station'. Onder het nieuwe plein ligt een parking voor 600 auto's en 600 fietsen, met rechtstreekse toegang tot de perrons. De heraanleg van de Van Immerseelstraat zorgt voor de aansluiting op de Plantijn en Moretuslei.

Door de uitbreiding van het Centraal Station is ook de Ploegstraat omgevormd. De straat werd verfraaid met een kunstmatige rotswand en hangende tuin aan de achtergevel van de Zoo. De hoek van de Ploegstraat en de Provinciestraat is hertekend. Er ontstond een nieuw pleintje, het 'Giraffenpleintje'.

Ook de hoek van de Plantin en Moretuslei met de Provinciestraat wordt herbekeken. Hier komt een nieuw pleintje, dat meer ruimte biedt aan tram 11, met een nieuwe halte. De uitvoering is gepland voor 2012.

Uitgevoerd 2009 - 2010 | Een samenwerking tussen de NMBS, het Vlaams Gewest, De Lijn en een private partner.

20 Pelikaanstraat – Simonsstraat - Mercatorstraat

Heel de stationsboulevard die Antwerpen Centraal met het station Berchem verbindt, is heraangelegd. De Pelikaanstraat en de Simonsstraat kregen in 2006 al een volwaardig fietspad met een dubbele rijrichting en groenbeplanting. De Mercatorstraat volgde in 2010. De groene middenberm springt in het oog en geeft de as de allure van een laan. Zo vindt ze een perfecte aansluiting op de Belgiëlei en de andere lanen rond het Stadspark. Aansluitend op de heraanleg van de as Pelikaanstraat – Simonsstraat – Mercatorstraat is ook de heraanleg gepland van de Brialmontlei en de Charlottalei.

Gerealiseerd in 2010 | I Stad Antwerpen in samenwerking met AG Stadsplanning Antwerpen

21 Spoorwegberm

Wist u dat onder de oude gerenoveerde spoorarcaden langsheen de Simonsstraat een hele ruimte ligt? Na de omvorming van het station stond die ruimte leeg. In 2007 ondertekenden de stad en de NMBS een akkoord over het gebruik.

Het plan? Een deel van de ruimte de toekomst te gebruiken als een multifunctionele en publieksgerichte ruimte. Vooral de buurtbewoners en jongeren kunnen hiervan gebruik maken. Dit project benadrukt de mix tussen wonen en werken in de Kievitwijk. Dit project komt tot stand met de steun van het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO).

Mogelijke start werken vanaf 2012 | AG Vespa

*Tijdelijke invulling,
op de terreinen van de toekomstige Kievit II ontwikkeling*

22 Kievit Fase II

Door de omvorming van Antwerpen-Centraal van kop- naar doorgangstation, kwamen verschillende gronden in de Kievitwijk vrij. De eigenaar van deze gronden, een dochter van de NMBS-holding, wil deze valoriseren. Op basis van een stadsontwerp en na overleg met de buurt, maakt het Vlaams Gewest vandaag een juridisch plan (GRUP) op. Dit plan maakt voor Kievit fase II nieuwe bebouwing mogelijk, waaronder hoogbouw, met een gezonde mix tussen wonen, werken en ontspannen. De bebouwing komt vlak tegen de sporen. Zo komt er ruimte vrij voor een groen publiek domein tussen de nieuwe ontwikkeling en de bestaande Kievitwijk. De synagoge en joodse jongensschool blijven behouden.

Start werken vanaf 2012 | Private ontwikkeling in samenwerking met AG Stadsplanning Antwerpen

23 Site Pelikaan

De stad wil de Diamantwijk een belangrijke plek geven in de stationsomgeving. Zonder te raken aan de geslotenheid van de diamantsector en met respect voor het bestaande weefsel, wil de stad werken aan meer uitstraling.

Pal naast het hst-station, bevindt zich een terrein dat klaar is voor ontwikkeling. Daar zal een gemengd programma gerealiseerd worden van wonen, kantoren en publieke functies, aangevuld met een openbare ruimte waar het prettig vertoeven is.

Start werken vanaf 2014 | Private ontwikkeling in samenwerking met AG Stadsplanning Antwerpen

24 Vestingstraat – Appelmansstraat

Na de De Keyserlei krijgen ook de Vestingstraat en de Appelmansstraat een grondige opknapbeurt. Het uitgangspunt? Het sterk verouderd openbaar domein verbeteren en zo de toegankelijkheid vergroten van het hele gebied tussen de De Keyserlei en de Pelikaanstraat.

Mogelijke start werken vanaf 2013 | Stad Antwerpen

Op ontdekking in de Kievitwijk - Diamant

Zeker doen!

Het Centraal Station | Het station is méér dan een plek waar u de trein neemt. Een winkelgalerij loopt langs een open gedeelte dat uitzicht biedt op alle ondergrondse en bovengrondse niveaus. De 65 winkels sluiten naadloos aan op de Pelikaanstraat en de Lange Kievitstraat. Dit boeiende parcours brengt het Kievitplein een heel stuk dichterbij het Koningin Astridplein.

Provinciaal Diamantmuseum | Ligt in het hart van Antwerpen. U vindt er alle informatie over diamanten. Diamant is een magisch woord, dat beelden oproept van rijkdom en macht, van onoverwinnelijkheid en kracht. Maar tegelijk ook van schoonheid en liefde. Het museum vindt u op het Koningin Astridplein.

Bling Bling | De driehoek tussen de De Keyserlei, de Pelikaanstraat en de Appelmansstraat is het mekka van de diamant. Diverse topjuweliers pronken hier met hun uniek aanbod aan diamantjuwelen. De 'Place to be' voor wie op zoek is naar echte bling bling!

Wist u dat...

... er dagelijks meer dan 25.000 reizigers passeren in het Centraal Station? Op een gewone weekdag stoppen er 416 treinen in het station.

... de reizigers vroeger verwelkomd werden in het Centraal Station door de zoete geur van de koekjesfabrieken vlakbij? Al snel werd Antwerpen 'de koekestad' genoemd. Parein, De Beuckelaer, Choco-As en anderen staken elkaar de loef af om de lekkerste koekjes te bakken. Maar ook chocolade en snoepgoed vond u er in alle soorten en smaken. Een typisch Antwerps ontbijt op zondag bestond stevast uit chocolade, koffie en een roggeverdommeke, een donker krentenbroodje.

... de eerste diamantbewerkingen in Antwerpen al dateren van in 1447?

... de eerste diamanten in Antwerpen verhandeld werden in een café? De Diamantbeurs van Antwerpen opende haar deuren in 1886 en was de allereerste diamantbeurs waar leden hun zaken veilig konden afhandelen.

... van de 29 diamantbeurzen wereldwijd er vandaag 4 actief zijn in Antwerpen? Geen enkele andere stad heeft er meer! De diamantindustrie is vandaag de tweede belangrijke economische pijler voor Antwerpen, na de haven. Ongeveer 1.500 diamantfirma's zijn gehuisvest op een oppervlakte van amper één vierkante kilometer.

Stadsontwikkeling

voor en tijdens de werken

Stadsvernieuwing is een werk van lange adem. De opmaak van de eerste plannen, de uitvoering van de werken en dan genieten van het nieuw openbaar domein: tussen al die stappen zit vaak een heel lange periode. Niet altijd even gemakkelijk voor bewoners en voorbijgangers: zij leven in afwachting van de verbetering van straten en pleinen in hun wijk.

Blik op de toekomst I AG Stadsplanning Antwerpen

In de Kievitwijk is de eerste fase van de stadsvernieuwing gerealiseerd. De volgende fase laat al geruime tijd op zich wachten. Gevolg? Braakliggende gronden en leegstaande panden. In afwachting van het nieuwbouwproject Kievit fase II blaast de stad de Kievitwijk extra leven in. Er zijn verschillende initiatieven. Een daarvan is het kunstwerk van Richard Woods. Dat bekleeft een aantal gevels verspreid over de wijk met een motief van gekleurde bakstenen.

En er is meer. Een groot leegstaand stadsgebouw wordt bewaakt door bewoning. Een braakliggend terrein werd ingericht als speelzone voor kinderen en jongeren uit de buurt. Ze kunnen er in de vakantie bouwen aan kampen, uitkijktorens en moestuinen. Samen met de steun van Europa (EFRO - Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling) werden deze ingrepen mogelijk gemaakt.

Door de gronden en panden tijdelijk in gebruik te nemen, bevordert de stad de leefkwaliteit en uitstraling van de wijk. Het is een investering in duurzame verandering als basis voor kwalitatieve stadsontwikkeling.

Sprekende werf | AG Stadsplanning Antwerpen

De werken die vandaag vorm krijgen zijn niet de minste. Grote projecten zoals het Operaplein, de De Keyserlei en Kievit Fase II vragen tijd. Er is tijd nodig om ze voor te bereiden. Er is tijd nodig om ze te laten groeien. En er is tijd nodig om ze te realiseren. Van de last een deugd maken. Van een noodzakelijk kwaad iets bijzonder maken. Dat is de uitdaging. En die gaan wij aan!

De eerste stap? Een duurzame, duidelijke en degelijk afgesloten werf. De kwaliteit van de werfplanning en werfinrichting moet zo hoog mogelijk zijn. En de werf heeft een verhaal. Ze is meer dan alleen lawaai, rommel en verkeersellende. We laten de werf zelf dat verhaal vertellen, telkens vanuit een andere hoek. Hoe verlopen de werken? Waar gaat het fout? Wat is vlotter gegaan dan verwacht?

We willen dat bewoners, handelaars en passanten interesse krijgen voor deze plekken in verandering. De ‘werfputten’ worden een communicatiemiddel, een manier om veranderende stukken stad te ontdekken ... en te koesteren.

De eerste vuurdoop voor dit concept is de heraanleg van de De Keyserlei. Van november 2011 tot december 2012 houden we de straat boeiend én gezellig. Ondanks het lawaai, het stof en de hinder zal u zich er meer dan welkom voelen.

Meer weten? Zin om op stap te gaan?

Wandelingen

Verschillende culturen in de buurt

Wandelingen langs de geschiedenis van Antwerpse migranten

<http://www.zwartvantvolk.be>

Antwerpen Averechts

Antwerpen Averechts organiseert stadsbezoeken. In bekende én in minder voor de hand liggende buurten. Over de stad van vandaag, maar met een verhelderende blik op gisteren en morgen.

Permeke - De Coninckplein, 2060 Antwerpen

<http://www.antwerpenaverechts.be>

Expo Antwerpen Ontwerpen in het Felixpakhuis

Antwerpen heeft een nieuwe info- en exporuimte over stadsvernieuwing. Twaalf thematische tafels brengen grote en kleine projecten in woord en beeld. Van de ambitieuze plannen op korte en lange termijn tot hoe straten, pleinen, parken en gebouwen met veel zorg worden vernieuwd.

Naast de grote projecten uit het structuurplan - waaronder Park Spoor Noord, het Eilandje, de Scheldekaaien en de Groene Singel - maakt u als bezoeker van de Expo Antwerpen Ontwerpen ook kennis met nieuwe woonwijken zoals 't Groen Kwartier en Regatta.

FelixArchief, Felixpakhuis, Godefriduskaai 30, 2000 Antwerpen.

Dinsdag tot en met vrijdag van 8.30 tot 16.30 uur.

Wilt u meer weten?

Nog vragen? Neem dan contact op met AG Stadsplanning Antwerpen

Postadres:

Grote Markt 1 | 2000 Antwerpen

Bezoekadres: Den Bell

Francis Wellesplein 1 | 2018 Antwerpen

03 338 51 23

Stationsomgeving op het web

Hebt u onze website al bezocht?

<http://www.agstadsplanning.be>

Of neem een kijkje op de stedelijke website:

<http://www.antwerpen.be/stationsomgeving>

Colofon

De brochure “Antwerpen Centraal - De motor van de stad” is een uitgave van het Autonoom Gemeentebedrijf Stadsplanning Antwerpen in samenwerking met de stad Antwerpen, AG VESPA, KMDA en NMBS Holding.

Redactie

Greet De Roey, Tom Vinck, Jeroen Pasmans, Dries Henkens, Hardwin De Wever, Eveline Leemans, Sofie Schoeters.

Eindredactie

Schrijf.be

Vormgeving en opmaak

Gebaseerd op de brochure ‘Het Eilandje, stadsvernieuwing op weg naar een bruisende stadswijk aan het water’, vormgegeven door Cools Concepts BVBA. Aangepast door AG Stadsplanning Antwerpen.

Druk

Funkiness

Verantwoordelijke Uitgever

Hardwin De Wever, Grote Markt 1 - 2000 Antwerpen

Wettelijk depotnummer

D/2011/0306/248

Beeldmateriaal

Beeldenbank Stad Antwerpen, AG Stadsplanning Antwerpen, Stadsarchief Antwerpen, KMDA, NMBS Holding, Manuel de Solà Morales, Simpson Architects, Stamp Media, Antwerp Cinema.

Geraadpleegde literatuur

De brochure Stadsvernieuwing in De stationsomgeving is deels gebaseerd op teksten uit eerdere brochures van de stad Antwerpen en AG Stadsplanning Antwerpen.

Disclaimer

Deze brochure werd redactioneel afgesloten op 16 september 2011. Het Autonoom Gemeentebedrijf Stadsplanning Antwerpen zijn niet verantwoordelijk voor informatie die niet meer correct is als gevolg van wijzigingen na deze datum.

STAD ANTWERPEN

Europese Unie
Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling

www.antwerpen.be/stationsomgeving